

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง
2. สร้างนวัตกรรมเกี่ยวกับดนตรีจีนของชุมชนบางหลวงในด้านต่อไปนี้

2.1 องค์ความรู้และหลักสูตรดนตรีจีนชุมชนบางหลวงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล

2.2 สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง

2.3 มัคคุเทศก์ท้องถิ่น คู่มือการอบรมมััคคุเทศก์ท้องถิ่น และรูปแบบเรขศิลป์ที่แสดงเอกลักษณ์ดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง ในการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม

2.4 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง

รูปแบบการบริหารจัดการ โครงการวิจัยในครั้งนี้จัดทำในลักษณะแผนงานวิจัย (ชุดโครงการวิจัย) ตามหลักการของ สกว. เริ่มตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย การดำเนินการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แก่คนในชุมชน โดยมีโจทย์วิจัยจากปัญหาจริงของชาวบ้าน วิถีชีวิตสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริง มีกลุ่มคนในพื้นที่เป็นกลไกที่พร้อมจะรับความรู้ไปใช้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง คนในและคนนอก

ผลงานวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนบางหลวงมีวิถีชีวิตที่ผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีนสืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า 100 ปี ดนตรีจีนเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของบางหลวงที่มีคุณค่า แต่ในปัจจุบันองค์ความรู้และภูมิปัญญาของดนตรีจีนกำลังจะเลือนหายไปกับกระแสทุนนิยมของโลกปัจจุบันและกาลเวลา จากการมีจิตสำนึก ความรัก ความผูกพันในวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปราชญ์ดนตรีจีนและคนในชุมชนบางหลวง จึงต้องการฝากความหวังไว้กับเยาวชนรุ่นหลังให้ช่วยกันอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม โดยเฉพาะดนตรีจีน เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จึงควรที่จะพัฒนานวัตกรรมต่างๆ เพื่อฟื้นฟูดนตรีจีนบางหลวงให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

2. เกิดนวัตกรรมเกี่ยวกับดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง 5 นวัตกรรม ตามโครงการวิจัยในแผนงานวิจัย ดังนี้

2.1 หลักสูตรดนตรีจีนชุมชนบางหลวงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน ได้แก่ 1) เรียนรู้ชุมชน 2) ประเภทเครื่องดนตรีจีน 3)

เรียนรู้เรื่องโน้ต 4) การปฏิบัติเครื่องดนตรีจีน และ 5) เพลงจีนมีคุณค่า รวมเวลาสอน 30 ชั่วโมง เมื่อนักเรียนได้ฝึกฝนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีทักษะในการเล่นเครื่องดนตรีมากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนดนตรีจีนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57, S.D. = 0.48$) และมีเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนดนตรีจีนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13, S.D. = 0.29$)

2.2 สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง ดนตรีจีนชุมชนบางหลวง มีลักษณะและองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ส่วนนำของบทเรียน มีการนำภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหวมาผสมผสาน เพื่อสร้างความสนใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ 2) เนื้อหาของบทเรียนได้วิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักสูตร และวัตถุประสงค์ มีการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีกว่าการนำเสนอเนื้อหาครั้งละมากๆ 3) มีการใช้ภาษาอย่างถูกต้องเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน 4) ส่วนประกอบของมัลติมีเดีย มีการออกแบบหน้าจอที่เหมาะสม ง่ายต่อการใช้งานของผู้เรียน บทเรียนประกอบด้วยรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว ขนาดตัวอักษรชัดเจน สวยงาม อ่านง่าย มีสี มีเสียงดนตรี และมีเสียงเพลงประกอบ 4) การออกแบบปฏิสัมพันธ์ มีการออกแบบให้ผู้เรียนใช้การได้ง่าย สะดวก ควบคุมเส้นทางการใช้บทเรียนได้ สามารถย้อนกลับไปยังจุดต่างๆ ได้ง่าย มีการเสริมแรงให้ผู้เรียนอยากทำกิจกรรมต่อไป โดยการทำ “ข้อมูลย้อนกลับ” คือการให้ผู้เรียนได้รู้ผลการเรียนของตนเองจากการได้รู้คำตอบที่ถูกต้องทันที จากผลการทดลองใช้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28, S.D. = 0.62$)

2.3 เกิดมัลคุเทศก์ท้องถิ่นจำนวน 20 คน และหลักสูตรการอบรมมัลคุเทศก์ท้องถิ่น ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 6 หน่วย ใช้เวลาการฝึกอบรม 5 วันๆ ละ 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) เนื้อหาการฝึกอบรมภาคทฤษฎี ประกอบด้วยหน่วยที่ 1 มัลคุเทศก์ท้องถิ่น หน่วยที่ 2 การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และหน่วยที่ 3 ภูมิปัญญาดนตรีจีนชุมชนบางหลวง 2) เนื้อหาการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ ประกอบด้วยหน่วยที่ 4 มัลคุเทศก์ท้องถิ่น ภาคสนาม 1 ฝึกปฏิบัติสาธิตการนำชมแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาดนตรีจีน หน่วยที่ 5 การพัฒนาบุคลากรและเทคนิคในการสื่อสาร และหน่วยที่ 6 มัลคุเทศก์ภาคสนาม 2 ฝึกปฏิบัติการนำเที่ยว ทดลองปฏิบัติงานมัลคุเทศก์ท้องถิ่นนำชมวัฒนธรรมภูมิปัญญาดนตรีจีนบางหลวง ผลการประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.51$) ผลการทดลองนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อหลักสูตรการฝึกอบรมมัลคุเทศก์ท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.33$)

2.4 เกิดรูปแบบเรขศิลป์ ได้แก่ ตราสัญลักษณ์วงดนตรีจีนรวมมิตรบางหลวง ที่มีความเหมาะสมและสามารถสื่อสารถึงภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของดนตรีจีนบางหลวง ผลการประเมินการเลือกใช้ตราสัญลักษณ์ พบว่า ตราสัญลักษณ์แบบที่ถูกเลือกมีผู้เลือกมากที่สุด (ร้อยละ 46) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ตราสัญลักษณ์และรูปแบบสื่อเรขศิลป์แบบที่ถูกเลือกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.36)

2.5 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดนตรีจีนปัจจุบันดนตรีจีนของชุมชนบางหลวงได้ถูกพิจารณาในด้านการอนุรักษ์และสืบสาน วัฒนธรรมเพื่อคงเอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้ จึงมีความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) การเล่นดนตรีตามกิจกรรมประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม
- 2) การแสดงในงานหรือกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 3) การเผยแพร่ความรู้ในการเล่นดนตรีจีนแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป

สรุปผลนวัตกรรมตามความต้องการของชุมชนของแต่ละโครงการวิจัยได้ดังนี้

โครงการวิจัย	นวัตกรรมตามความต้องการของชุมชน
1. การพัฒนาองค์ความรู้และหลักสูตรดนตรีจีนชุมชนบางหลวงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล	หลักสูตรดนตรีจีนชุมชนบางหลวงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเจ็ญหัว
2. การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง ดนตรีจีนชุมชนบางหลวง	สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง ดนตรีจีนชุมชนบางหลวง (สำหรับเยาวชนและผู้สนใจ)
3. การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมภูมิปัญญาดนตรีจีนชุมชนบางหลวงในรูปแบบมัลติมีเดียท้องถิ่นและเรขศิลป์	1. หลักสูตรการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นดนตรีจีนบางหลวง 2. ตราสัญลักษณ์วงดนตรีจีนรวมมิตรบางหลวงและการนำไปใช้ในรูปแบบสื่อเรขศิลป์
4. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง	รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และสืบสานดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง

ผลที่เกิดขึ้นในด้านการบริหารวิจัย และผู้ร่วมกระบวนการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. เกิดงานวิจัย ที่สร้างความเข้มแข็งทางปัญญา (research for empowerment)
2. เกิดงานวิจัยที่ผสมผสานความเป็นท้องถิ่นกับความเป็นสากล โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมวิจัย
3. ผลผลิตจากการวิจัยบางเรื่องก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รูปแบบเรขศิลป์

4. เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักวิจัย และผู้ร่วมกระบวนการวิจัยไปในทางที่ดี ได้แก่ มีการทำงานอย่างเป็นระบบ อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีเหตุผล และมีความรู้สึกในการรับผิดชอบต่อแผนงานวิจัยร่วมกัน

5. นักวิจัยเก่าเกิดทักษะและความเชี่ยวชาญในการวิจัยเพิ่มขึ้น นักวิจัยใหม่ได้เรียนรู้ทักษะและเกิดประสบการณ์ในการทำวิจัย นักวิจัยท้องถิ่น/ผู้ร่วมกระบวนการวิจัย และชาวบ้าน มีความมั่นใจในการอธิบายและสื่อสารความรู้ต่างๆ เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและชุมชน

5.2 อภิปรายผล

การดำเนินการของแผนงานวิจัยชุดนี้ได้ใช้การบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ร่วมกันในการสร้างนวัตกรรมทางด้านดนตรีจีนของชุมชนบางหลวง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและประสบการณ์ในการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของ สกว. กล่าวคือ ลักษณะงานวิจัยประเภทนี้จะเป็นการวิจัยแบบผสมผสานหลายศาสตร์ (ชุดโครงการ) และจำเป็นต้องเป็นงานวิจัยประเภท การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ต้องมีการออกแบบให้มีการศึกษาและทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการจากภายนอกกับชุมชนซึ่งเป็นคนใน เปิดโอกาสให้มีพื้นที่ปฏิบัติการของการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้คนนอกเข้าใจบริบทของคนใน สามารถเสนอแนะ ถกเถียง และหาข้อสรุปร่วมกันถึงทางเลือกทางออกของปัญหา ขณะเดียวกันคนในจะเข้าใจความรู้ของคนนอก อย่างน้อยในระดับที่จะนำไปแก้ปัญหาได้ ถ้ามากกว่านั้น คือ เข้าใจหลักคิดที่จะนำไปปรับใช้ได้ สถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างออกไปในอนาคต

ทุกโครงการวิจัยได้นำนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ศึกษาและร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช เกี่ยวกับหลักการ และหลักปฏิบัติเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา กล่าวคือ จะต้องส่งเสริมให้ระบบอุดมศึกษาเป็นระบบที่ผสมกลมกลืน มีปฏิสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับสังคมที่เรียกว่า “ภาคชีวิตจริง” (real sector) การจัดการเรียนการสอนต้องมีส่วนหนึ่งไปจัดในภาคชีวิตจริง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณะ กลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น (วิจารณ์ พานิช, 2553)

นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ เกิดจากความต้องการของชุมชน และมาจากการร่วมคิด ร่วมทำระหว่างนักวิจัยและชุมชน จึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการสร้างเป้าหมาย และตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 7 ประการ ได้แก่ 1) คิดเอง ทำเอง 2) ร่วมมือ ร่วมพลัง 3) อะไรก็ได้ที่เหมาะสม ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว 4) คิดจริง ทำจริง 5) เรียนรู้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6) ร่วมสร้างขบวนการ และ 7) แข็งขัน บั่นเพียร (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2553)

ผลการศึกษาของทุกโครงการได้หาคำตอบที่ให้ทางเลือกทางออกจากปัญหา (solution to problems) แก่ชุมชน เป็นปฏิบัติการการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในกับคนนอก ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดและหลักปฏิบัติของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้จากการทดลองระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ และได้ข้อสรุปว่า “งานวิจัยที่จะช่วยการพัฒนาในพื้นที่ได้นั้น จริงๆ แล้วไม่ใช่งานที่มีโจทย์ลึกลับซึ่งซับซ้อน หรือเป็นงานที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมที่ไม่เคยมีใครพบมาก่อน โจทย์การพัฒนาของคนในพื้นที่มักเป็นโจทย์ง่ายๆ ที่มีคนเคยศึกษาเรื่องนั้นมาแล้ว แต่สิ่งที่ขาดไป คือ การศึกษาวิจัยนั้นมักไม่ได้ให้คำตอบ (solution) กล่าวคือไม่ได้ไปให้ถึงจุดที่หาทางเลือกทางออกให้กับคนในพื้นที่ได้...” (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2554, หน้า 25)

การดำเนินการวิจัยในลักษณะของแผนงานวิจัยทำให้เกิดการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในการช่วยกันแก้ปัญหาได้ดีขึ้น และยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักวิจัย และผู้ร่วมกระบวนการวิจัยไปในทางที่ดี เพราะมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของโครงการวิจัยร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดและประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารงานวิจัยของ สกว. ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช กล่าวคือ การทำงานวิจัยในลักษณะของชุดโครงการวิจัย (แผนงานวิจัย) เป็นการใช้กระบวนการกลุ่มระดมความคิด ละทิ้งวิธีการวิจัยชนิดโครงการเดี่ยว ซึ่งทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ส่วนบุคคล (individual creativity) มาเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่ม (collective creativity) นักวิจัยจึงต้องเข้าใจและยอมรับการทำงานร่วมกับนักวิจัยจากสถาบันอื่น หรืออาจต่างสาขาวิชากัน แต่มีวัตถุประสงค์หลักร่วมกัน ดังนั้นแผนงานที่เกิดขึ้นจึงเป็นแผนงานของทุกๆ คน ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง จึงทำให้เกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการ (วิจารณ์ พานิช, 2546)

สรุปได้ว่าแผนงานวิจัยชุดนี้ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมทางด้านดนตรีขึ้นให้กับชุมชนบางหลวงบนหลักการที่ถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และสามารถหาคำตอบที่เป็นทางเลือกทางออกจากปัญหาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

ชุมชนบางหลวงมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น สถาปัตยกรรมแบบเรือนห้องแถว หรือที่เรียกกันว่า “เหล่าเต้งไม้” อาหารพื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับของโบราณในอดีต เช่นการทำฟืนปลอม การถ่ายภาพโบราณ วิกหนังเก่า โรงฝิ่น รวมถึงจุดพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ ได้แก่แพอาหาร สะพานแขวน การล่องเรือชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน และที่สำคัญคือ ชุมชนมีความสนใจ ติดตาม ร่วมคิด ร่วมทำ และพร้อมที่จะเป็นนักวิจัยร่วมในเรื่องต่างๆ จึงควรมีการวิจัยทางด้านการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ในลักษณะแผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาตลาดบางหลวงให้มีชื่อเสียงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน